

Asia: VN/5904/2019

Luonnos Suomen arktisen politiikan strategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Punaisen Ristin lausunto luonnoksesta Suomen arktisen politiikan strategiaksi

Keskeiset huomiot:

Strategiassa hahmotellut painopisteet nostavat hyvin esille sekä ilmastonmuutoksen että arktisella alueella asuvien ihmisten tarpeet ja roolin. Strategian johdannossa on kuvattu hyvin ja seikkaperäisesti erilaiset rinnasteiset toiminta- ja politiikkatavoitteet. Ymmärrys siitä, että arktinen alue on toimintaympäristönä muutoksessa, on myös kuvattu strategiassa hyvin. Suomen asemointia ja tavoitteita katsotaan strategissa yhtäältä arktisen toiminnan kohteena ja toisaalta arktisena toimijana.

Suomen Punainen Risti pitää tulokulmaa hyvänä ja kokee tärkeäksi, että paikallisen väestön, ml. alkuperäiskansojen, hyvinvoinnin edistäminen ja oikeudet ovat strategian keskiössä. Pidämme myös tärkeänä linjauksena, että strategiassa huomioidaan läpileikkaavasti kestävän kehityksen, sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteita. Samalla huomioimme, että strategiasta puuttuu tällä hetkellä täysin joidenkin vähemmistöryhmien erityistarpeet, esimerkiksi vammaisten henkilöiden inkluusio ja huomioiminen. Näiden sisällyttäminen strategiaan olisi linjassa Suomen muiden toimintapoliittisten tavoitteiden kanssa.

Strategiassa todetaan, että Suomi haluaa arktisena maana korostaa alueen asukkaiden näkökulmaa. Lisäksi strategia korostaa matalan kynnyksen verkostoitumista ja kumppanuuksia. Strategiassa todetaan paikallisyhteisöjen ja toimijoiden elinvoimaisuus ja rooli erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Samalla huomioimme, että tästä toteamuksesta huolimatta strategiassa ei juuri lainkaan nosteta toiminnan tasolla esiin paikallisten yhteisöjen omaa toimintaa ja erityisosaamisen (local

knowledge) merkitystä, etenkin arjen turvallisuuteen tai varautumiseen liittyvissä kysymyksissä. Kuitenkin juuri harvaan asutuilla seuduilla ihmisten omat taidot ja kyvykkydet selviytyä erilaisista kriiseistä tulevat keskeisiksi. Tämä olisi linjassa paikallisuuden vahvistamisen (localisation) tavoitteiden kanssa, jossa tuetaan ja täydennetään paikallisia mekanismeja, muttei rakenneta rinnakkaisia mekanismeja tai rakenteita. Vaikka strategian johdanto-osuudessa on nostettu esiin harvaanasuttujen alueiden paikallisten turvallisuustoimijoiden välinen yhteistyö, varsinaisissa painopisteissä nämä näkökulmat näkyvät varsin vähän.

Nähdäksemme strategia kuvaa realistisesti geopoliittisen nykytilanteen arktisella alueella. Lisääntynyt sotilaallinen läsnäolo ja harjoitustoiminta lisää riskiä onnettomuuksille ja vaaratilanteille, jotka voivat aiheuttaa esimerkiksi vakavia ympäristövahinkoja. Suomen Punainen Risti yhtyy näkemykseen, että kriisien puhkeamisen ennaltaehkäisy on alueella keskeistä. Samalla on kuitenkin varauduttava itse kriiseihin ja niiden jälkihoitoon.

Suomalaisen kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli on erinomainen esimerkki yhteiskunnallisesta lähestymistavasta resilienssin ja turvallisuuden edistämisestä yhdessä viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten kesken. Arktisella alueella ilmastonmuutoksen ja ihmisen toiminnan myötä on lisääntynyt tarve niin varautua yksilötasolla kuin kasvattaa yhteisöjen, elinkeinoelämän ja viranomaisten alueellista varautumista ja valmiutta yhteistoimintaan onnettomuus- ja häiriötilanteisiin. Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä, että strategiassa, esimerkiksi painopistealueessa 2.1. huomioidaan nykyistä paremmin alueen väestön ja yhteisöjen varautuminen erilaisiin kriiseihin, sekä identifioidaan tähän liittyvät kehittämiskohteet.

Palautuminen Covid-19 -epidemiasta ja pandemiavarautuminen arktisella alueella tulevat olemaan yhteisellä agendalla tulevina vuosina. Suomen Punainen Risti globaalina terveystoimijana pitää hyvänä, että strategiassa nostetaan toimenpiteeksi vahvempi terveystyö ”one-health” -lähestymistavan mukaisesti.

Painopisteen 1 alle on varsin kattavasti koottu keskeiset toimenpiteet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Huomioimme kuitenkin, että vaikka varsinaisessa tavoitetilassa on todettu ilmastonmuutoksen vaikutuksina mm. metsäpalariskien kasvaminen, ja että tämä riski on tärkeää huomioida, kun pelastustoimea arktisella alueella kehitetään, varsinaisia toimenpiteitä ei kuitenkaan ole tämän osalta tunnistettu. Suomella on paljon osaamista ja kokemusta metsäpalojen ennaltaehkäisyssä, esimerkkinä palolentojärjestelmä ja paloindeksien käyttö. Arktisen alueen erityiset riskit, joista suuri osa kasvaa ilmastonmuutoksen seurauksena, onkin tärkeää huomioida mm. tulevassa pelastustoimen uudistuksessa ja siihen liittyvässä riskikartoitustyössä.

Suomen Punainen Risti on ollut näkyvä toimija arktisessa yhteisössä, ml. Barents- harjoituksissa ja edusti vuosina 2017–2019 Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansainvälistä liittoa (IFRC) tarkkailijana Arktisessa neuvostossa. Edustuskauden aikana (v. 2018) Suomen Punainen Risti julkaisi nykytilan selvityksen arktisen alueen Punaisten Ristien valmiuksista tukea yhteisöjen varautumista

onnettomuuksiin ja häiriötilanteisiin. Selvityksen mukaan Punaisella Ristillä on erityisosaamista ja valmiuksia arktisen alueen turvallisuuden ja resilienssin kehittämiseen. Selvityksen julkaisun jälkeen liikkeen sisällä pohjoisen alueen yhteistyö on edelleen tiivistynyt.

Punaisen Ristin sisällä tehdään aktiivista pohjoismaista ja pohjoista yhteistyötä, jossa arktinen työ on osa laajempaa kokonaisuutta. Entistä vahvempi yhteistyö arktisen alueen Punaisten Ristien kesken on myös vuonna 2019 tehdyn, arktisen alueen Punaisen Ristin kansallisten yhdistysten (Suomi, Ruotsi, Norja, Tanska, Islanti, Kanada, Venäjä sekä Yhdysvallat) yhteisen sitoumuksen tavoite. Liikkeen tavoitteena on vahvistaa yhteistä ymmärrystä haavoittuvuuksista, riskeistä ja vahvuuksista paikallisella tasolla sekä kehittää yhteisiä arktisen varautumisen ja valmiuden välineitä sekä keskinäistä koordinaatiota. Tämä työ palvelisi myös laajemmin arktista yhteistyötä valmiuden ja varautumisen saralla. Suomen Punainen Risti onkin kiinnostunut linkittymään entistä paremmin muihin arktisen alueen kansallisiin ja kansainvälisiin ohjelmiin ja yhteistyöryhmiin, kuten Arktisen neuvottelukunnan toimintaan.

Muita huomioita:

On erinomaista, että strategia nostaa esille ennustejärjestelmien kehittämisen ja paremman tilannetietoisuuden, jotta pystytään varautumaan sään ja ilmastonmuutoksen aiheuttamiin haasteisiin. Havaintoinfran kehitys mahdollistaa myös paremman varautumisen ja varhaisen toiminnan (early warning early action) ilmastoperäisiin häiriö- ja onnettomuustilanteisiin. Myös Punainen Risti kehittää jatkuvasti toimintamalleja ja pystyy tuomaan niitä viranomaisien tueksi, jotta ihmishenkiä ja omaisuutta pystytään myös pohjoisella alueella suojaamaan.

Päätavoitteessa 1 on myös mainittu (s.21), että ”Ilmastonmuutoksen paradoksi on, että arktisen alueen lämpeneminen tekee siitä samalla paremmin saavutettavan, mikä puolestaan lisää taloudellista kiinnostusta myös arktisen alueen ulkopuolisissa maissa ja yrityksissä.” Tämä on nähdäksemme hieman epäselvästi muotoiltu. Ilmastonmuutos etenee niin kauan kuin kasvihuonekaasupäästöjen lisäämistä jatketaan (ja sen jälkeenkin) ja aiheuttaa hyvin tunnettuja seurauksia ihmisille, luonnolle ja elinkeinoille. Samalla kun pyrimme hillitsemään ilmastonmuutosta negatiivisena ilmiönä, moni tulee siitä myös hyötymään. Tämä voitaisiin nähdäksemme sanoa kappaleessa suoraan, ts. ihmisen aiheuttaman toiminnan myötä arktinen alue lämpenee ja avaa uusia taloudellisia mahdollisuuksia ja intressejä, joiden hyödyntämiseen liittyy uhkia. Näihin uhkiin tulee varautua, kuten strategian avulla pyritään tekemäänkin.

Holopainen Eeva
Suomen Punainen Risti